

Talentingas meistras iš Skauradų – Raguvos ir Troškūnų valsčių paribio. Inžinieriaus architekto ir dailininko Juozapo Kamarausko biografijos faktų ir kūrybos analizės impresija

Skiriama 150-osioms architekto ir dailininko
Juozapo Kamarausko (1874–1946) gimimo metinėms

Steponas Deveikis

(Gauta 2024 m. kovo mėn.; atiduota spaudai 2024 m. kovo mėn.; prieiga internete nuo 2024 m. gegužės 10 d.)

Įvadas

Juozapas Kamarauskas (1874, Skauraduose –1946, Vilniuje) – išskirtinė XIX a. pabaigos ir XX a. pirmosios pusės Lietuvos dailės ir architektūros istorijos asmenybė, sulaukusi amžininkų ir vėlesnių jo kūrybos tyrėjų priešaringų vertinimų, skubotos ir seklios analizės, nutylėjimų, biografijos faktų iškraipymo ir paklydimų juos nurodant. Ankstyvieji sovietiniai informacijos šaltiniai, publikacijų autoriai „sugebėjo“ jo gimimo vietą Ukmergės apskrities Raguvos valsčiaus Skauradų kaime supainioti ir perkelti į kitą Skauradų kaimą – Širvintų valsčiuje (dabar – rajone, Alionių sen.). Taip rašoma daugelyje šiuo metu vartomų enciklopedijų, net *Visuotinė lietuvių enciklopedija* IX tome (2006) J. Kamarausko gimimo vietą nurodo (straipsnio autorė Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė) esant Širvintų valsčiuje.

Apmaudu, kad 2001 m. „Lietuvos valsčių“ serijoje išleista monografija *Raguva* (vienas iš sudarytojų ir vyriausiasis redaktorius Romualdas Samavičius) tarp žymių žemiečių nepaminėjo inžinieriaus architekto, dailininko Juozapo Kamarausko, nors jo gimtąjį kaimą Skauradus matome valsčiaus kartografinėje medžiagoje, šio kaimo pavadinimą randame publikuojamuose istoriniuose dokumentuose ir monografijos tekste. Žinoma, J. Kamarausko gimimo ir vaikystės metu kaimas buvo Kauno gubernijos Ukmergės (Vilkmergės) apskrities (*ujjezd*) Raguvos valsčiaus paribyje, Traupio (ne Raguvos) parapijoje, šalia Alukėnų miško. Lietuvoje žinomi kiti Skauradai buvo Vilniaus gubernijos ir Vilniaus apskrities Širvintų valsčiaus (dabar – rajono) pusėje. Nežinia, kas klaidino dailininko kūrybos ir biografijos tyrėjus. Apie J. Kamarauską rašė Jonas Mackonis (1982), Tadas Adomonis (1971), Jolanta Širkaitė (1997), Algimantas Miškinis (1986), Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė ir kiti tyrėjai. Jų tekstuose, o svarbiausia enciklopedijose, Ukmergės (Vilkmergės) apskritis pamažu tapo „Širvintų valsčiumi“.

Ši klaida jau iš dalies ištaisyta. Puikiame leidinyje *Juozapas Kamarauskas. Dailininko, inžinieriaus architekto kūrybinis palikimas Lietuvos dailės muziejuje* (sudarytoja Rima Rutkauskienė, 2016) publikuojami Lietuvos dailės muziejuje saugomo dailininko dokumentinio paveldo fondo (34 bylos, 1832–1945) medžiagos pagrindu* Editos Povilaitytės-Leliugienės ir Rimos Rukauskienės parengti apžvalginiai tekstai, dokumentų faksimilės, tapybos darbų, tiksliau architektūrinių vedutų albumas ir katalogas. Architekto ir dailininko išsami (ir teisinga) biografija pateikiama interneto portale *Anykštėnų biografijų žinynas* (2016). Tačiau interneto puslapiuose apstu tekstų, kuriuose klaidingai nurodoma dailininko gimtinė. Pavyzdžiui, Širvintų rajono laikraštis 2021 m. spalio 9 d. publikacija „Spalio 9-oji – 75-osios architekto Juozo Kamarausko mirties metinė“ dar kartą (ir jau kelintą kartą) „pasisavino“ ir perkėlė J. Kamarausko gimtinę į Širvintų rajono Skauradų kaimą (Alionių seniūnija).

Juozapo Kamarausko kūryba užima išskirtinę vietą Lietuvos dailės ir architektūros istorijoje. Tai menininkas palikęs daugybę vedutų, skirtų Vilniaus ir kitų Lietuvos vietovių architektūriniam kraštovaizdžiui. Architektūros ir dailės istorikų, menotyrininkų sluoksniuose dabar jau vis plačiau pripažįstami Juozapo Kamarausko nuopelnai Lietuvos architektūros tyrimų sričiai (Mažeikienė, 2001; Povilaitytė-Leliugienė, 2016). Sutinkama su menotyrininko Vlado Drėmos (1910–1995)

* Fonde saugomi asmens dokumentai, dienoraštis, laiškai, rankraščiai ir mašinraščiai, fonuotrukos.

monografijoje *Dingęs Vilnius* (1991; 2013) išsakyta mintimi: „Kamarauskas piešė Vilniaus vaizdus ne kaip dailininkas romantikas, emocijų bei nuotaikų reiškėjas, o kaip mokslininkas konservatorius, architektas istorikas, restauratorius analitikas“ (Drėma, 1991, p. 48).

Šio **straipsnio tikslas** – apibendrinti inžinieriaus architekto, dailininko Juozapo Kamarausko kūrybinės veiklos tyrimų visetą, išplečiant ir pagilinant atskiras analizės sritis, pabrėžiant esmines jo biografijos detales ir svarbiausius aspektus, pateikiant asmenines įžvalgas nuveikto darbo meninės dokumentalistikos, techninio piešinio svarbos aspektu. Taikyti **tyrimo metodai** apima publikacijų (literatūros) analizę, kūrybos artefaktų lyginamąją analizę, ekspertinį vertinimą.

Metodiniai pagrindai, tyrimo aprėptis, šaltiniai

Teikiamą straipsnį ir atliktą tyrimą dera laikyti apžvalginiu holistiniu tyrimu, kuriame taikyti euristinės analizės ir loginės analizės metodai, t. y. ikonografinių šaltinių, muziejuose saugomų artefaktų, mokslinių publikacijų, elektroninių išteklių analizės, sugretinimo ir palyginimo, apžvalginių tyrimų apibendrinimo ir autorefleksijos metodai. Menotyrinės impresijos žanras ir stilius lemia laisvesnį medžiagos dėstymą, individualaus metodo, autorefleksijos viršenybę prieš „scholastinį“ mokslinį griežtumą ir struktūrinį taisyklingumą.

Temos aktualumas. Juozapo Kamarausko, inžinieriaus architekto ir dailininko, miesto kraštovaizdžių vedutų (it. *veduta* – vaizdas) tema tebėra aktuali, ypač skatinant kultūrinės atminties, urbanistinio audinio daugiasluoksniškumo saugojimą, istorinio kraštovaizdžio tvarumo, jo tęstinumo idėją ir teorinę-projektinę fizinės urbanistinės aplinkos raiškos formavimo darną. Tai svarbu kraštovaizdžio urbanizmo koncepcijos kontekste (Kamčiaitytė *et al.*, 2022), kada suformuoti ir paveldėti kraštovaizdžio elementai pritaikomi tvariai socialinei, kultūrinei, ekologinei aplinkai, kada išreiškiamas erdvės projektavimo prioritetas prieš plokštuminį (dvimatį) planavimą. Iš esmės miesto projektavimas visada yra vaizdinio ir erdvės projektavimas.

Kontroversijos ir įžvalgos. Juozapo Kamarausko kūrybą palankiausiai vertino Vladas Drėma (1991), pavadinęs dailininką karščiausiu ir ištikimiausiu Vilniaus architektūrinio paveldo mylėtoju, taip tarsi pratešdamas dr. Jono Basanavičiaus 1925 m. išsakytą mintį „apie vieną Vilniaus mylėtoją“. Menotyrininkų, dailės istorikų darbuose pasitaiko įvairių J. Kamarausko kūrybos vertinimų. Savito mąstymo, aplinkos matymo ir vaizdavimo būdo kūrėjas meistras visą laiką tarsi ėjo architektūros ir tapybos meno paribiais (arba sandūra), buvo vertinamas kaip romantikas ar miesto poetas, kurio akvarelėse, piešiniuose-brėžiniuose per mažai tikrovės arba per mažai meniškumo. V. Drėmos mintį ir vertinimą jau citavome įvade. Kadais lenkiškajame Vilniuje 1922–39 metais atsidūręs socialinėje ir politinėje izoliacijoje, nustumtas į mokslinio intereso paribius J. Kamarauskas savo laikysena ir profesiniu pasirengimu sugebėjo likti kūrėju, kurio darbai po šimtmečio sulaukia brandaus mokslinio pripažinimo, naujai analizuojami ir tampa vis svarbesni.

Kaip taikliai pastebi E. Povilaitytė-Leliugienė (2016), Lietuvos dailės muziejaus archyve saugomas 1941 m. protokolas liudija, kad „Kamarausko kūrybą pirmiausiai reikia vertinti ne remiantis meniškumo aspektais, o kelti vaizduojamų architektūros objektų dokumentalumo ir objektyvumo kriterijus. Jo piešinys yra susipynęs architektūrinis brėžinys, kuriame svarbiausia perteikti kuo tikslesnes objekto proporcijas, santykius, taip pat – architektūrinių elementų detales, kartu meniškai romantizuotai pateikiant aplinką. Išsikeltas inventorizacinis uždavinys reikalavo matematiškai tikslaus vaizdavimo metodo“. Jo brėžiniuose ir tapybos lakštuose sukurtus miestovaizdžius galima vadinti meniška „nuotrauka dokumentui“ (Statulevičiūtė, 2005). Meniškumą generuoja technikos įvaldymas, akademinio piešinio pagrindai ir paties pasirinkto vaizdo ar objekto išraiškumas.

Šaltiniai. J. Kamarauskas pristatytas enciklopedijose (TLE, 1986; VLE, 2006), dailės žodynuose, *XX a. pirmos pusės lietuvių dailės istorijoje* (1982) ir daugelyje kitų publikacijų. Plačiau jo kūrybą apžvelgė V. Drėma (1991), R. Statulevičiūtė (2005), organizuotų parodų aprašai. Išsamią bibliografinę rodyklę iki 2016 m. pateikia leidinys *Juozapas Kamarauskas. Dailininko, inžinieriaus architekto kūrybinis palikimas Lietuvos dailės muziejuje* (2016). Šio albumo katalogo

sudarytoja Rima Rutkauskienė pateikė išsamią, dokumentais pagrįstą kūrėjo biografiją (Rutkauskienė, 2016). Panašaus pobūdžio dailininko ir architekto biografija pateikiama interneto portale *Anykštėnų biografijų žinynas* (2016), tačiau publikacijų sraute gausu tekstų (TLE, 1986; VLE, 2006; Širkaitė, 1997 ir kt.), kuriuose klaidingai nurodoma J. Kamarausko gimtinė; to neišvengiama ir naujesnėse publikacijose (Anonimas, 2021), neteisinga informacija apie gimimo vietą nurodoma „Vermės“ leidyklos parengtame *Lietuvos kalendoriuje* (2011). Tai paskatino atidžiau panagrinėti ir argumentuoti J. Kamarausko gyvenimo ir kūrybinės veiklos faktus, pateikti kritinį paklydimų vertinimą.

Pagrindinis analizės šaltinis yra minėtas 2016 m. Lietuvos dailės muziejaus leidinys, albumas-katalogas *Juozapas Kamarauskas* (tiesa, tiražas tik 500 egz.; publikuojama ir elektroninė leidinio versija, jame viskas lyg ir pasakyta apie J. Kamarausko kūrybą, jos reikšmę). Kita vertus, šiuo leidiniu sukurta puiki tolesnių tyrinėjimų bazė, pradinės informacijos šaltinis. J. Kamarausko kūryba kol kas daugiau apžvelgta tik Vilniaus miestovaizdžio ir architektūrinio paveldo aspektu (Drėma, 1991; Povilaitytė-Leliugienė, 2016, 2017). Turimi pirminiai šaltiniai, artefaktai, publikacijos gali ir turi būti plačiau interpretuojami, tyrimai tęsiami, nes J. Kamarauskas daug dėmesio skyrė kraštovaizdžio studijoms ir atvaizdavimui, jis suvokė architektūros ir gamtinio kraštovaizdžio, gamtos ir miesto sintezės prasmę.

Post-romantinės epochos dokumentalistas, jo gyvenimas ir darbai: analizės rezultatai

Kūrėjo biografijos aspektai. Apmaudūs paklydimai ieškant Juozapo Kamarausko gimimo vietos. Šiame straipsnyje pateikiama J. Kamarausko biografija yra sudėta iš kelių J. Kamarausko gyvenimo aprašymų, pirmiausia R. Rutkauskienės (2016) ir *Anykštėnų biografijų žinyno* (Anonimas, 2016) tekstų, dienoraščio fragmentų, dokumentų, ataskaitų, asmens dokumentų, laiškų bei rankraščių, saugomų Lietuvos dailės muziejaus, Vilniaus apskrities ir Lietuvos centriniam valstybės archyvuose. Daug informacijos apie dailininko kūrybą suteikia jo paties sudarytas kūrinių registras (Rutkauskienė, 2016).

J. Kamarauskas gimė 1874 m. balandžio 29 d. (pagal senąjį kalendorių – balandžio 16 d.), kaip pats rašė, „folvarke Skauradai, Troškūnų paviete, Ukmergės apskr., Kauno gubernijoje“ (1 pav.), ūkininkų Mykolo Kamarausko (?–1911) ir Ievos Uršulės Sadauskaitės-Kamarauskienės (1839–1903) šeimoje. Kamarauskų šeimoje gimė septyni vaikai. Išaugo penki: Boleslovas Kamarauskas (?–1935), Felicija (1860–1941), Teofilė (1868–1944) ir Anelė (1871–1942), Juozapas (1874–1946), du vaikai – Ignatas (1858–1862) ir Feliksas (apie 1865–1870) – mirė vaikystėje.

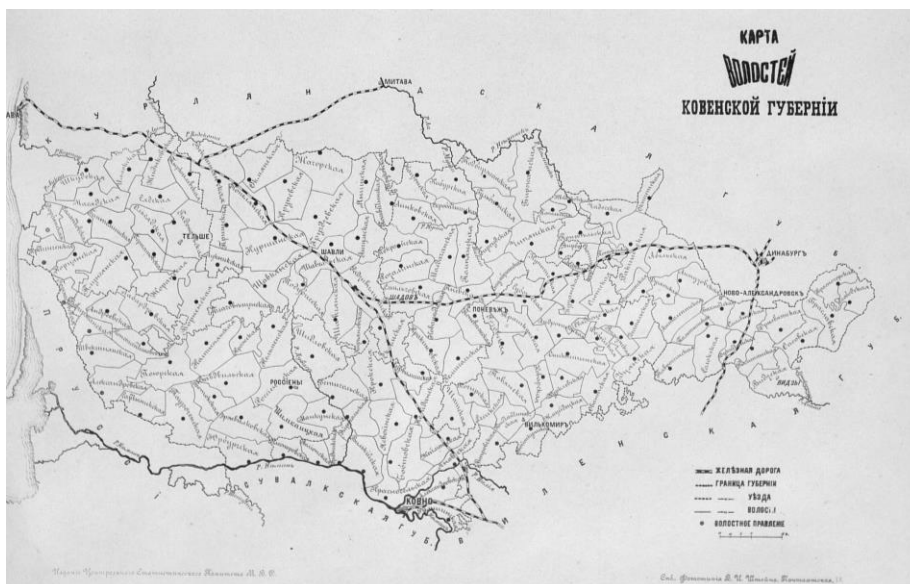
Taigi, Juozapo Kamarausko gimimo vieta tikrai nėra Širvintų valsčiuje, ji – Skauradų kaimas tarp Raguvos ir Troškūnų. Kad ir kaip būtų gaila širvintiškiams ir laikraščio *Širvintų kraštas* žurnalistams, nuolat pakartojantiems Juozo Kamarausko kalendorines datas ir sukaktis (Anonimas, 2021; 2022) ir gimimo vietą nurodantiems savo Skauraduose. Jiems, aišku, „talkina“ (ir klaidina) „Lietuvos valsčių“ leidykla „Vermė“ su savo internetiniu *Lietuvos kalendoriumi* (Anonimas, 2011) ir senosios enciklopedijos, kuriose skaitome architektūros istorikų Algimanto Miškinio (1929–2015) (TLE, 1986), Nijolės Lukšionytės-Tolvaišienės (1954–2014) (VLE, 2006) parengtus tekstus.

Širvintiškiai, kaip ir kiti jų sekėjai, tėvų pavardes ir vardus, užsiėmimą nurodo teisingai, bet Skauradai iš Ukmergės (Vilkmergės) apskrities Raguvos ir Troškūnų valsčių ir Traupio parapijos paribių negali būti priskiriami Širvintų rajonui. Dabar šis sunykęs kaimas (tiksliau – kaimavietė) yra Anykščių rajono savivaldybės teritorijoje, Troškūnų seniūnijoje prie Alukėnų miško, Traupio parapijoje (Anonimas, 2016).

Kaip galima spręsti iš J. Kamarausko sudarytos Kamarauskų giminės genealogijos schemos (2 pav., iš leidinio *Juozapas Kamarauskas*, 2016), šeima, matyt, buvo iš bežemių bajorų arba laisvųjų valstiečių, kurie nuomojosi žemę ir gyveno įvairiuose kaimuose ir palivarkuose („folvark“) Raguvos ir Troškūnų valsčių paribiuose. Juozapo mama gimusi Juodgiryje (*folvarkas Jodgiris*; vietovė, kaimas į pietus nuo Traupio, dabartinėje Taujėnų seniūnijoje, Ukmergės r.); kiek anksčiau, prieš gimstant Juozapui, šeima gyveno Bečerninkuose (kaimas minimas 1610 m. Raguvos dvaro

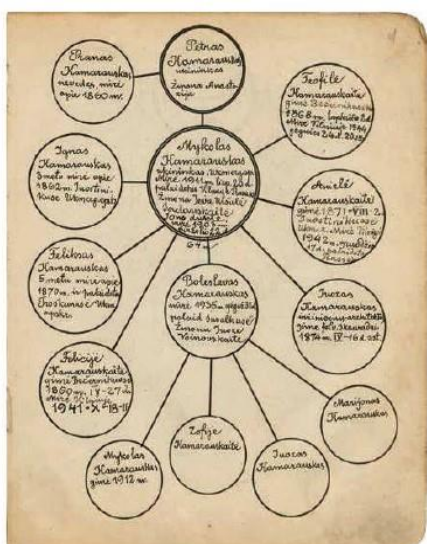

inventoriuje; Raguva, 2001) ir Juostininkuose. Bečerninkuose gimė Juozapo sesės Felicija (1860) ir Teofilė (1868), Juostininkuose – sesė Anelė (1871); ten pat nurodoma, kad brolis Ignas mirė (1862) Juostininkuose, o brolis Feliksas (mirė 1870 m.) palaidotas Troškūnuose.

1 pav. Kauno gubernijos valsčių žemėlapis, 1890. Šaltinis: Rusijos valstybinė viešoji istorijos biblioteka
Fig. 1. Map of Kaunas Governorate districts, 1890. Source: Russian State Public History Library

Vaikystėje J. Kamarauskas mokėsi Raguvos (Panevėžio r.) mokykloje, 1890–1892 m. – Troškūnuose (Anykščių r.) pas vikarą Joną Rusteiką. Apie 1884 m. pradėjo savarankiškai mokytis piešti, išliko tuo metu dešimtmečio nupieštas gimtojo Skauradų kaimo vaizdas (3 pav.). 1892–1893 m. mokėsi Vilniaus piešimo mokykloje pas tapytoją Ivaną Trutnevą (1827–1912), Peterburgo dailės akademijos auklėtinį, nuo 1866 m. dirbusį Vilniuje. Šeima, matyt, panašiu metu (1892 m.?) persikėlė į Vilnių. 1893 m. J. Kamarauskas gavo kunigaikščio N. Bezborodkos vardo gimnazijos prie Istorijos ir filologijos instituto Niežine (Černigovo gubernija, Rusija) keturių klasių baigimo pažymėjimą. Už tai, kad tautinių nuotaikų įkvėptas pasirašinėjo savo darbus lietuviškai, jaunas dailininkas buvo suimtas ir kiek laiko kalintas (Anonimas, 2016).

2 pav. Juozapo Kamarausko giminės genealogijos schema. Šaltinis: LNDM archyvas
Fig. 2. Genealogical scheme of Juozaps Kamarauskas family. Source: Archive of the LNM of Art

3 pav. Skauradų kaimo vaizdas, J. Kamarauskas, 1884. Šaltinis: LNDM archyvas
Fig. 3. View of the village Skauradai, J. Kamarauskas, 1884. Source: Archive of the LNM of Art

4 pav. XIX a. pabaigos valstiečių sodyba (Vaitkuškis, Ukmergės r.). Fotogr. Stanislovas Kazimieras Kosakovskis, M. K. Čiurlionio dailės muziejus

Fig. 4. Peasant homestead at the end of the 19th century (Vaitkuškis, Ukmergės district). Photogr. Stanislaus Kazimier Kosakovskis, M. K. Čiurlionis Art Museum

Neturėdamas galimybių siekti aukštojo mokslo Lietuvoje, 1893 m. rugpjūčio mėnesį J. Kamarauskas išvyko mokytis į Centrinę barono Aleksandro Štiglico techninio piešimo mokyklą Sankt Peterburge (Rusija). Ten 1893–1897 m. mokydamasis jis kartu baigė studijas ir Sankt Peterburgo Civilinių inžinierių instituto Architektūros fakultete, įgijo inžinieriaus architekto išsilavinimą. Kaip laisvasis klausytojas jis tobulino įgūdžius Imperatoriškoje Dailės akademijoje.

1892–1900 m. J. Kamarauskas nupiešė didžiųjų Lietuvos miestų panoramas ir rekonstrukcinius perspektyvinius planus, architektūros objektus fiksavo iš natūros. Piešiniuose jis pavaizdavo senąsias Vilniaus bažnyčias, istorines pilies ir jų griuvėsius. 1897–1916 m. J. Kamarauskas tarnavo valstybinėse ir miesto tarnybose. 1897–1910 m. jis buvo Šiaurės-Vakarų krašto geležinkelių statybos vyriausiojo inžinieriaus biuro inžinierius, 1897–1899 m. dirbo Užnemunės geležinkelių statyboje Gardino–Alytaus ruože, 1899–1905 m. – ruožuose Maskva–Vindava (dabar – Ventspilis) ir Peterburgas–Vitebskas, Peterburgas–Carskoje Selo, 1906–1910 m. dalyvavo perstatant Mikalojaus geležinkelio stotį. 1910–1914 m. jis buvo Sankt Peterburgo statybos skyriaus vedėjas (Anonimas, 2016).

Mokydamasis ir dirbdamas Rusijoje, J. Kamarauskas nuolat lankėsi Lietuvoje, kur nuo XIX a. pabaigos Vilniuje gyveno jo tėvai ir kiti artimieji, kaskart piešė dokumentinius ar rekonstrukcinius istorinių pastatų vaizdus. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, 1916 m. J. Kamarauskas buvo mobilizuotas į carinės Rusijos kariuomenę ir 1916–1917 m. tarnavo Pirmajame geležinkelio batalione.

Po 1917 m. Spalio perversmo jis buvo paskirtas Peterburgo miesto ir gubernijos inžinieriumi architektu bei ekstraordinariu statybos viršininku ir ten dirbo 1917–1922 m. Nuo 1918 m. rugsėjo 5 d. iki 1919 m. gegužės 1 d. jis buvo bolševikų suimtas ir kalinamas, kol pripažintas nekaltu ir išleistas į laisvę (Anonimas, 2016).

1922 m. J. Kamarauskas paliko tarnybą ir persikėlė į Vilnių, kuris tuo metu priklausė Lenkijai. Čia iki pat 1939 m. jis neturėjo nuolatinio darbo; pragyvenimui užsidirbdavo atsitiktiniais darbais: restauravo ir kopijavo religinio turinio paveikslus provincijos bažnyčioms ir dvarams, darė įvairių statybų projektus, piešė plakatus opozicinėms partijoms, buitinio žanro paveikslėlius, ekslibrisus, sudarinėjo Vilniaus miesto planus, braižė kvartalų išklotines, projektavo pašto ženklus, pinigų banknotus, dirbo įvairiose įstaigose.

5 pav. Portretinės J. Kamarausko nuotraukos, 1902 ir 1938 Šaltinis: LNDM archyvas, Juozapas Kamarauskas, 2016
Fig. 5. Portrait photos of J. Kamarauskas, 1902 and 1938. Source: LNDM archive, Juozapas Kamarauskas, 2016

Lietuvai atgavus Vilnių, 1939–1940 m. J. Kamarauskas dirbo Vilniaus vyriausiojo inžinieriaus ir architekto valdyboje, 1940–1945 m. buvo Vilniaus vykdomojo komiteto Statybos ir architektūros skyriaus inžinierius architektas. 1944–1945 m. J. Kamarauskas nupiešė ir nubraižė 40 labiausiai per karą nukentėjusių Vilniaus senamiesčio gatvių išklotinių. Kiekvieną pastatą dailininkas nuspiešdavo iš natūros ir tuomet, pagal subraižytas *posesijas* (valdas), atitinkamu masteliu perkeldavo į gatvių išklotines. Šis jo darbas dabar vertinamas kaip vienas reikšmingiausių.

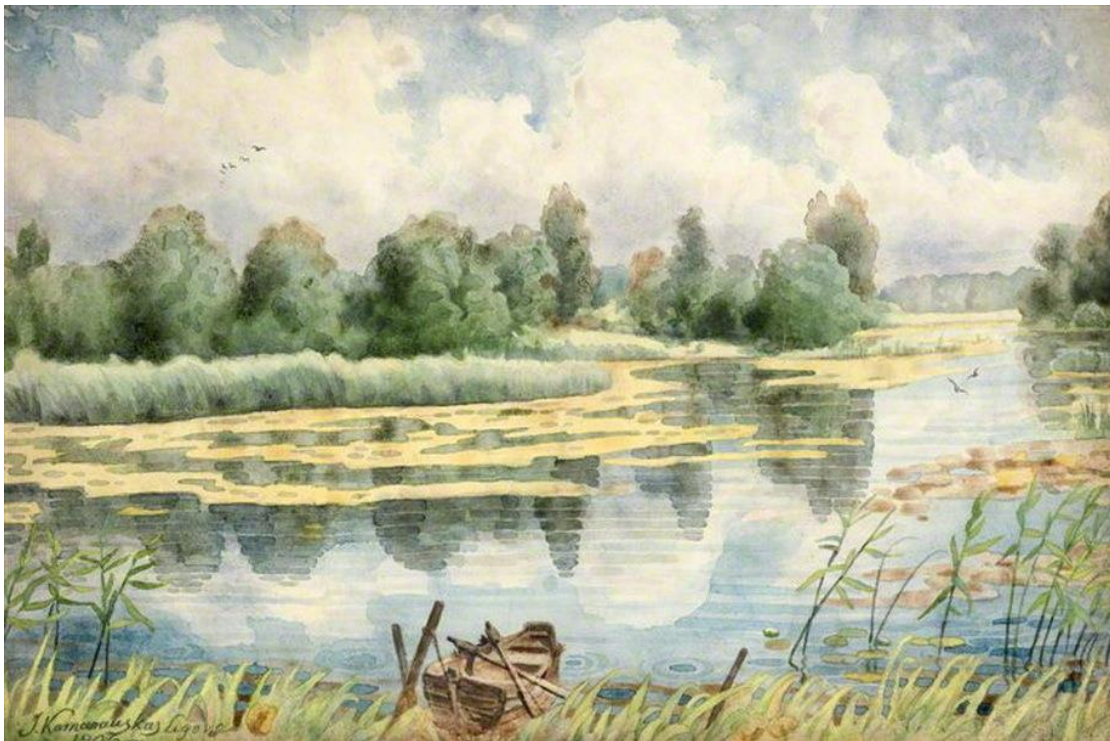
J. Kamarauskas sukūrė daugiau kaip 4 tūkst. tapybos ir grafikos darbų. Apie 400 iš jų saugomi Lietuvos dailės muziejuje, yra jų ir kituose šalies muziejuose bei privačiuose rinkiniuose. Kūrinių žanras svyruoja tarp neoromantinio istorinio peizažo iki tikslios dokumentikos. Mirė 1946 m. spalio 9 d. Vilniuje. Palaidotas Vilniaus Antakalnio kapinėse (Rutkauskienė, 2016).

Kraštovaizdžio percepcijos ir meninės raiškos daugiapoliškumas. Vietai pažinti ir apibūdinti svarbus yra jos stebėjimas ir šio stebėjimo rezultato atvaizdavimo būdas. J. Kamarauskas buvo išlavinęs ypatingą matymo ir atvaizdo kūrimo būdą. Jis pirmasis piešiniuose ir brėžiniuose ėmė fiksuoti kultūros paveldo objektus Lietuvoje; jau nuo 1889 m. atsidėjo architektūros paminklų studijoms, juos analizavo, vaizdavo ir populiarino (Drėma, 1991, p. 48; Povilaitytė-Leliugienė, 2016).

Rekonstruotos urbanistinės aplinkos, architektūros kompozicijų, panoraminių vaizdų meistras dažnai savo tapybos ir grafikos lakštą palydėdavo tekstiniu komentaru, taupiu, bet prasmės talpiu užrašu. Dailininkas tarsi tęsė G. Brauno ir F. Hogenbergo plano (1581) tradicijas, piešdamas istorinių miestų – Vilniaus, Trakų – vaizdus-planus (V. Drėmos terminas, 1991, p. 49). Kelis tokius

vaizdus-planus jis nupiešė Vilniaus miesto 600 metų proga (1923) ir vėliau (Juozapas Kamarauskas: dailininko ..., 2016, kat. 1 ir 2), pratęsdamas kartografinį pasakojimą apie miesto kaitą nuo vieno iš seniausių Vilniaus ikonografinių, kartografinių šaltinių, pateikto Brauno ir Hogenbergo *Civitates Orbis Terrarum* atlaso 1581 m. leidime, vėliau fiksuoto 1939–1940 m. Berlyno valstybinės bibliotekos žemėlapių skyriuje generolo majoro Johanno Georgo Maximiliano von Fürstenhofo (1686–1753) kolekcijoje surastame Vilniaus miesto (Fürstenhofo) plane, sudarytame apie 1740 m., iki XX a. pradžios miesto vaizdo. Tai nepranokstamos vertės epochos dokumentai (Drėma, 1991, p. 49).

J. Kamarauskas piešė Lietuvos sostinės ir kitų miestų vaizdus, dokumentavo pastatus, atliko vaizdines istorinių paminklų rekonstrukcijas, braižė ir piešė išpūdingas panoramas, akvarele liejo peizažus (6 pav.). Vilniaus, Kauno, Trakų miestų planuose ir panoramose pasirinktas tolimas paukščio skrydžio žiūros taškas suteikia vaizduojamam objektui ar kraštovaizdžiui monumentalumo, o paveikslas lakštui – dokumentinio svorio. Dailininko darbai pasižymi tikslumu, dėmesingai atliktomis detalėmis, objektai pavaizduoti iš kelių pusių, perteikiama architektūrinė sąranga, medžiagiškumas.

6 pav. J. Kamarauskas: Ligovo apylinkių (Rusija) peizažas, 1893. Šaltinis: Juozapas Kamarauskas, 2016

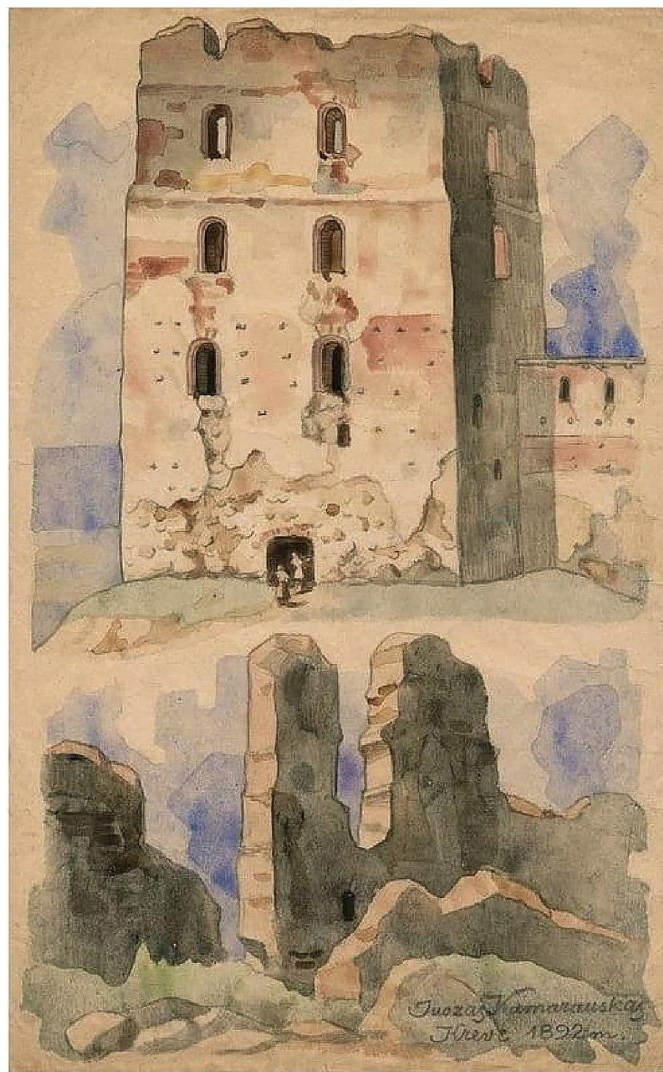
Fig. 6. J. Kamarauskas: *The picture of Ligovo surroundings (Russia), 1893*. Source: Juozapas Kamarauskas, 2016

Architektas inžinierius nesibodi kraštovaizdžio elementų, želdinių vaizdavimo. Tai galime matyti ne tik miestų panoramose, bet ir individualių kultūros paveldo objektų veduose, pvz., Vilniaus Misionierių bažnyčios (1933, kat. 133) ar Vilniaus Katedros (1935, kat. 139) ir kituose vaizduose (Juozapas Kamarauskas: dailininko ..., 2016).

Kai kurie menotyrininkai J. Kamarausko kūrybą sieja su istorijos nostalgiskumo ir romantizmo aspektais (Statulevičiūtė), tačiau vertinant dailininko palikimą galima pastebėti, kad jo sukurtose vaizdinėse rekonstrukcijose būta loginių, konstruktyvių architektūrinių formų ieškojimų (Juozapas Kamarauskas: dailininko... 2016). Tai lėmė nuolatinis domėjimasis paveldo objektais. Jis savo piešiniuose analizavo XX a. ketvirtajame dešimtmetyje pradėtų vykdyti Aukštutinės pilies tyrimų duomenis (Juozapo Kamarausko dienoraštis n. d.). Nors pats būdamas inžinierius oficialiai nedalyvavo šiame procese, tačiau parengė architektūros tyrimams svarbių piešinių-brėžinių (Povilaitytė, 2010, p. 88–101; Povilaitytė-Leliugienė, 2016, p. 25–26; 2017). Pilies bokštų

rekonstrukcijos atspindi kompleksinį architektūros istorijos šaltinių, ikonografinės ir faktografinės medžiagos suvokimą ir analitinį pagrindimą (daug brėžinių). Rūmai, menkiausiai dokumentuoti ankstesniuose atvaizduose, kūrėjo buvo interpretuojami skirtingai, ieškant pastato architektūrinės formos, fasadų kompozicijos, stogo konfiguracijos (Povilaitytė-Leliugienė, 2017).

Vartant Lietuvos dailės muziejaus ir Regionų kultūrinių iniciatyvų centro išleistą kūrinių katalogą-albumą *Juozapas Kamarauskas. Dailininko, inžinieriaus architekto kūrybinis palikimas Lietuvos dailės muziejuje* (2016; sudarytoja Rima Rutkauskienė, leidinyje įvardinti ir pristatyti 538 menininko kūriniai) galima pastebėti architekto techninio piešinio raidą, savotišką emocinę kaitą. XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje J. Kamarauskas piešė istorinės Lietuvos kultūros ir istorijos paminklus, žadinančius Rusijos imperijos engiamos tautos istorinę atmintį ir patriotinius jausmus. Piešiniuose jis pavaizdavo Lietuvos istorines pilies ir jų griuvėsius (7 pav.). XX a. ketvirtojo dešimtmečio Lenkijos administruojamo daugiataučio Vilniaus vaizduose daug dėmesio skiriama įvairių konfesijų kulto architektūros objektams (8 pav.), Vilniaus pilies rekonstrukcijai, įvairioms miesto panoramoms, grįžtama prie akvarelinių miesto peizažų.

7 pav. J. Kamarauskas: Krėvos pilies griuvėsiai, 1892. Šaltinis: Juozapas Kamarauskas, 2016
Fig. 7. J. Kamarauskas: Ruins of Krevė Castle, 1892. Source: Juozapas Kamarauskas, 2016

Iš XX a. 4-ojo dešimtmečio turime daugiakalbiais komentarais ir heraldiniais ženklais palydėtus piešinius: *Karaimų kinesė Vilniuje* (Žvėryne, 1935, kat. 154), *Totorių mečetė* (1935, kat. 155 (8 pav.) ir kat. 156), daugelio bažnyčių, cerkvių vaizdai, *Pilies kalnas žiemą* (1935, kat. 60), *Bernardinų sodas* (1933, kat. 179), Vilniaus miesto panoramos ir kt.

Istorinių pervartų laikotarpiu, Antrojo pasaulinio karo metais architektas ir dailininkas daug dėmesio skyrė kitoms (išsiilgtoms gyvenant Vilniuje) Lietuvos vietovėms; aplankė ir įamžino Kauno miesto (9 pav.) ir panemunių (Zapyškio, Gelgaudiškio, Vytėnų) architektūros paminklus. 1942 m. lankėsi ir piešė Radviliškyje, gimtųjų apylinkių Troškūnuose (10 pav.) ir kitur.

8 pav. J. Kamarauskas: Vilniaus mečetė, 1935. Šaltinis: Juozapas Kamarauskas, 2016
Fig. 8. J. Kamarauskas: Vilnius mosque, 1935. Source: Juozapas Kamarauskas, 2016

9 pav. J. Kamarauskas: Kaunas. 1940-08-01. Šaltinis: Juozapas Kamarauskas, 2016
Fig. 9. J. Kamarauskas: Kaunas. 1940-08-01. Source: Juozapas Kamarauskas, 2016

Meniškoji dokumento prigimtis – trūkumas ar įtaigus privalumas. J. Kamarausko asmenybė formavosi XIX a. pabaigoje tarp šviesuomenės vyravusioje kultūros ir istorijos paveldo tyrinėjimo ir aktualizavimo atmosferoje (Povilaitytė-Leliugienė, 2016). J. Kamarausko kūrybinio palikimo tyrimai atskleidžia kruopštų architekto inventorizacinį darbą (Drėma, 1991; Povilaitytė-Leliugienė, 2016; Statulevičiūtė, 2005). Atsidėjęs techninio piešinio tobulinimui jis analizavo erdvines struktūras kurdamas vaizdines architektūros rekonstrukcijas. Talentingos, kruopščios asmenybės raiška, inžinerinės realybės ir fantazijos santykis jo kūryboje yra nuolatinė diskusijų tema. Į jo darbus žiūrima įtariai, kaip į romantiškas architektūrines vizijas. Kai kam jis yra „poetas fantastas, mėgstant svajoti apie seniausius Vilniaus istorijos laikus“ (Drėma, 1991, p. 49). Tačiau J. Kamarausko rekonstrukciniai kultūros paveldo projektai yra pagrįsti istorine pajauta, dvelkiantys praeities romantika, pateikti sugestivia forma. Jis nuosekliai rinko istorinę, ikonografinę, kartografinę, archeologinę medžiagą Vilniaus, Sankt Peterburgo bei kitose bibliotekose, muziejuose (Povilaitytė-Leliugienė, 2016).

10 pav. J. Kamarauskas: piešiniai iš Troškūnų, 1942. Šaltinis: Juozapas Kamarauskas, 2016
Fig. 10. J. Kamarauskas: drawings from Troškūnai, 1942. Source: Juozapas Kamarauskas, 2016

J. Kamarausko darbai – architektūros paveldo tyrimas ir fiksavimas architektūriniuose piešiniuose – pripažinimo sulaukė Lietuvai atgavus Vilnių (1939). Nuo 1940 m. J. Kamarausko kūriniai buvo eksponuojami grupinėse parodose; personalinė jo kūrybos paroda surengta Vilniaus miesto Vykdomajame komitete 1941 m. Organizuotose parodose, diskusijose ir pasitarimuose išryškėjo ir tapo pripažinta J. Kamarausko kaip Vilniaus architektūros paveldo tyrėjo kvalifikacija. Tą faktą gražiai ir oriai patvirtina Senojo Vilniaus VI-o tyrinėjimo darbų pranešimo posėdžio protokolas (LDM archyvas, B-9, b. I-16, l. 43–44). Pranešime J. Kamarauskas plačiai paaiškino ir nurodė, kad pristato „du plastinius spalvotus Vilniaus planus ir jiems pagalbinius škicus, vienam iš jų yra pažymėti išnykę jau (iššalę) medžiai“ (Povilaitytė-Leliugienė, 2016, p. 23–24). „Tame plane buvo taip pat žymimi visi miesto sodai, miškai, kalnai, pakalnės ir pavieniai medžiai“, – rašoma protokole.

Meniškoji dokumentų prigimtis nėra joks trūkumas ar dokumento yda. Pranešimo protokolas liudija, kad J. Kamarausko kūryba, nuveikti darbai nėra romantinės emocijos išraiška. Jis veikė, V. Drėmos žodžiais tariant, kaip „mokslininkas konservatorius, architektas istorikas, restauratorius analitikas“ (Drėma, 1991, p. 48) ir tas veikimas buvo techniškai tikslus, kartu meniškai pagavus, įtaigus, romantizuotas. Erudicija ir romantiška patriotinė prigimtis, pagauli akis ir išlavinta ranka, autoriui leido susikaupti ties architektūriniu piešiniu.

Šiuolaikinė menotyra, urbanistika, kraštovaizdžio urbanistika akcentuoja, kad paveldo vertybės ne visada turi viršenybę prieš kultūrinės naujovės, siekiama priemonių naujam paveldui kurti, interpretuoti. Šiuolaikinis projektų pateikimas – projektų iliustracijos ir vizualizacijos yra tiek pat romantiški ir „tolokai nuo tikrovės“ esantys artefaktai, tiksliau, rinkodaros priemonė, plakatas, kuriame nenurodomas mastelis, vaizduojamo konteksto laikas (projekto vaizdas tik jį įgyvendinus, ar po 50, 30 ar dar kiek metų?), nepateikiama orientacija pasaulio šalių atžvilgiu, meteorologiniai aplinkos veiksniai ir kitos detalės, vengiama tokių įprastų komunikacijos priemonių, kaip paaiškinimai tekstu, išnašos. Tai daugiau panėrimas į savitikslių (iš esmės pasitelkiant dirbtinio intelekto teikiama) kūrybiškumą. Architekto ir dailininko J. Kamarausko darbai, priešingai, atitinka kūrybiškumo (meniškumo), dokumentalumo ir objektyvumo kriterijus. Jo piešinys yra susipynęs architektūrinis brėžinys, kuriame autorius siekė perteikti kuo tikslesnes objekto proporcijas, architektūrinių elementų detales, santykį su aplinka, kartu meniškai romantizuodamas šią aplinką.

Keletas faktų apie J. Kamarausko gimtuosius Skauradus. Pasiremsime *Anykščių krašto vietovių žinynu* (Anonimas, 2023), kuris apie kaimą pateikia gana išsamią informaciją. Skauradai – kaimas Troškūnų seniūnijoje už 12 kilometrų į pietvakarius nuo Troškūnų. Ribojasi su Girelės, Ažubalių, Žaliosios, Antalūžės, Putriškių, Laukagalių, Kirmėlių, Kirmėliukų ir Survilų kaimais. Vakariniame kaimo pakraštyje driekiasi Alukėnų miškas, į šiaurę ir rytus – Juostininkų miškas. Per kaimą Nevėžio link teka Gumbiškių ir Kurklyno upeliai. Kaimas likęs negyvenamas; priklauso Nausodės seniūnaitijai (nuo 2009 m.). Manoma, jog Skauradų kaimas minimas nuo 1515 m., nes jau tuomet minima Traupio parapija, kuriai ir priklausė šis kaimas.

1923 m. kaime buvo 20 sodybų – 157 gyventojai. 1923 m. taip pat minimi Skauradų viensėdžiai: Pagrundos viensėdis – 1 sodyba, 6 gyventojai (Keraičių šeima), Pagurkų viensėdis – 2 sodybos, 13 gyventojai (Chmieliauskų šeimos). Išskirsčius kaimą į vienkiemius, buvo 39 sodybos – 303 gyventojai, apie 1100 ha žemės. 1932–1938 m. Gontautaitės-Gergautienės sodyboje, kurią iš varžytynių įsigijo Marcelijus ir Veronika Laurinavičiai, veikė nelegali lenkiška „Svetlicos“ mokykla, joje mokėsi vietinių sulenkėjusių gyventojų vaikai. Leonardo ir Jadvygos Misevičių paliktame name 1946–1968 m. kaime veikė pradinė mokykla, joje per tą laikotarpį dirbo bene 7 mokytojai-vedėjai (Anonimas, 2023).

Buvusioje Andriaus ir Stefanijos Dilkevičių sodyboje buvo pastatytas ir nuo 1932 m. Skauraduose veikė „Pienocentro“ grietinės nugriebimo punktas, pokario metais pertvarkytas ir iki 1964 m. veikęs kaip pieno supirkimo punktas. Kaime XX a. pirmojoje pusėje gyveno sodininkas Juozas Rimševičius (1893–?), kuris turėjo 2 ha sodą ir skatino sodininkystę kaime ir apylinkėse, 1948–1958 m. su šeima gyvenęs tremtyje ir vėliau išvykęs į Lenkiją. Sovietinės represijas patyrė aštuoni kaimo gyventojai. 1948 m. rugpjūčio 9 d. neišskiriamais aplinkybėmis buvo nužudytas šio kaimo gyventojas Alukėnų miško eigulys Rapolas Ivanauskas, liko našlė Emilija Ivanauskienė su dukrele Nijole (Anonimas, 2023).

1960 m. Skauradų kaimas buvo elektrifikuotas, bet vėliau melioruojant šią teritoriją gyvenvietė nebebuvo plečiama. 1959 m. Skauraduose gyveno 171 žmogus, 1970 m. jų liko tik 90, 1979 m. – 54, 1984 m. iš kaimo išsikėlė paskutiniai jo senbuviai, tad ir 1989 m. kaimas buvo likęs nebegyvenamas. Skauradų kaimo ir gretimose teritorijose UAB „Troškūnų vėjas“ 2022 m. pradėjo rengtis vėjo jėgainių parko statyboms (Anonimas, 2023).

1990 m. rugsėjį surengtame tėviškėnų susibūrimo Skauradų kaimo atminimui buvo pastatytas kryžius, nuo to laiko skauradiškių susitikimai vyksta periodiškai. Donatas Ragauskas surinko Skauradų kaimo gyventojų istorijas, kurios publikuotos „Lietuvos valsčių“ serijos monografijoje *Raguva* (2001).

Apibendrinimas

J. Kamarausko kūryba – neišsemiamas architektūros, urbanistikos ir kraštovaizdžio architektūros dokumentikos šaltinis. Nors meninis inžinieriaus architekto charakteris suformavo savitus, kartais architektūrine vizija paremtus kūrinių bruožus, vis dėlto jo piešiniai yra tikslūs

ikonografiniai, inventorizaciniai dokumentai. Inžinieriaus architekto kūrybai įtaką darė kultūrinė, politinė, socialinė aplinka, suintensyvėjęs dėmesys miesto, architektūros paminklų tyrinėjimui XIX a. pabaigoje–XX a. pirmoje pusėje. Architektūrinio piešinio charakterį jis perėmė iš techninio piešimo studijų Sankt Peterburge. J. Kamarausko kūryba atskleidžia jautrų jo požiūrį į kultūros paminklus, troškimą išsaugoti praeities reliktus, suteikiant jiems savo kuriamuose atvaizduose monumentalumo. Šviesių spalvų, iškalbingos, kartu ir slepiančios Vilniaus, Kauno, Trakų ir kitų miestų bei vietovių paslaptis Juozapo Kamarausko akvarelės yra neįkainojama Lietuvos kultūros paveldo vertybė (Povilaitytė-Leliūgienė, 2016).

V. Drėmos vertinimu (1991), vertingiausia inžinieriaus architekto ir dailininko J. Kamarausko „gulbės giesmė“ yra autentiškai užfiksuotos II pasaulinio karo sukuriuose sunaikinto Vilniaus Senamiesčio liekanos. „Rūpestinga dailininko ranka įamžino ištisu gatvių griuvėsių išsklotines, nelyginant fotometriniu tikslumu išlaikydama mastelį ir proporcijas“ (Drėma, 1991, p. 49). Nemažiau reikšminga, E. Povilaitytės-Leliūgienės (2017) teigimu, analitinio architektūrinio paveldo dalis yra ir Vilniaus Aukštutinės pilies studijos.

Architektai, kraštovaizdžio architektai, miestų planuotojai J. Kamarausko urbanistiniuose peizažuose, inventorizaciniuose architektūriniuose piešiniuose ir šiandien gali semtis ikonografinių duomenų, taip reikalingų miesto tapatybei ar tapatumui atskleisti ir plėtoti. Atsivertę katalogą-albumą *Juozapas Kamarauskas. Dailininko, inžinieriaus architekto kūrybinis palikimas Lietuvos dailės muziejuje* (2016) ar elektroninę jo kopiją tikrai suvoksime, kokį titanišką darbą nuveikė šis autorius.

Literatūra, šaltiniai

- [Anonimas] (2016). Juozapas Kamarauskas, in *Anykštėnų biografijų žinynas*, prieiga internete: <https://www.anykstenai.lt/asmenys/asm.php?id=1379> (žiūrėta 2023-06-20)
- [Anonimas] (2011). Gimė | mirė Juozas Kamarauskas. *Lietuvos kalendorius* [balandžio 29 d., spalio 9 d.], prieiga internete: <https://www.versme.lt/spalis.htm> (žiūrėta 2023-06-20)
- [Anonimas] (2021). Spalio 9-oji – 75-osios architekto Juozo Kamarausko mirties metinės, in *Širvintų kraštas*, 2021-10-09; prieiga internete: <https://www.sirvinta.net/krastotyra/spalio-9-oji-75-osios-architekto-juozo-kamarausko-mirties-metines/>
- [Anonimas] (2023). Skauradai, in *Anykščių krašto vietovių žinynas*, prieiga internete: <https://www.anykstenai.lt/vietoves/vietove.php?id=606> (žiūrėta 2023-09-08)
- Basanavičius, J. (1925). Apie vieną Vilniaus mylėtoją, *Vilniaus aidas*, 1925, balandžio 19, p. 2–3.
- Drėma, V. (1991). *Dingęs Vilnius*. Vilnius: Vaga, p. 48–49; 55–90.
- Juozapas Kamarauskas. Dailininko, inžinieriaus architekto kūrybinis palikimas Lietuvos dailės muziejuje* (2016). Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, Regionų kultūrinių iniciatyvų centras, 196 p.
- Kamičaitė, J., Gražulevičiūtė-Vileniškė, I. Nutautaitė, G., Pekūnaitė G. (2022). Kraštovaizdžio urbanizmo teoriniai ir praktiniai aspektai. *Kraštovaizdžio architektūra – teorijos ir praktikos aspektai*, Nr. 1 (7). Vilnius, p. 25–40.
- Mažeikienė, O. (2001). Gyvenimas atiduotas numylėtam Vilniui (Juozapui Kamarauskui – 125), *Lietuvos dailės muziejaus metraštis*, Nr. 4. Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, p. 67–80.
- XX a. Lietuvių dailės istorija 1900–1940*, Vilnius: Vaga, 1982, t. 1, p. 282–283.
- Povilaitytė, E. (2009). Vilniaus Aukštutinės pilies rūmų ikonografija: nuo dokumento fiksavimo iki vizijų. *Lietuvos pilys*, Vilnius, 2009, Nr. 5, p. 83–103.
- Povilaitytė-Leliūgienė, E. (2016). Juozapo Kamarausko architektūrinis pasakojimas, kn. *Juozapas Kamarauskas. Dailininko, inžinieriaus architekto kūrybinis palikimas Lietuvos dailės muziejuje*. Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, Regionų kultūrinių iniciatyvų centras, p. 23–26.
- Povilaitytė-Leliūgienė, E. (2017). Tarp meninės ir mokslinės vaizdinės rekonstrukcijos: Vilniaus Aukštutinės pilies atvejis. *Mokslas – Lietuvos ateitis. K. Šešelgio skaitymai – 2017*, 9 (1), Vilnius: Technika, p. 71–82; prieiga internete: <https://doi.org/10.3846/mla.2017.994>
- Raguva* (2001), serija „Lietuvos valsčiai“, vyriaus. redaktorius Romualdas Samavičius. Vilnius: Versmė.
- Rutkauskienė, R. (2016). „Apie vieną Vilniaus mylėtoją“, kn. *Juozapas Kamarauskas. Dailininko, inžinieriaus architekto kūrybinis palikimas Lietuvos dailės muziejuje*. Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, Regionų kultūrinių iniciatyvų centras, p. 9–16.
- Statulevičiūtė R. (2005). „Meniškoji dokumento prigimtis: Juozapo Kamarausko kūryba“, *Logos*, Nr. 42, p. 184–193 ir Nr. 43, p. 177–184.

17. Širkaitė, J. (1997). „Vilniaus piešimo mokykla ir jos mokiniai“, *Kultūros istorijos tyrinėjimai*, t. 3. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno instituto leidykla „Gervė“, 1997, p. 166–229.
18. TLE, Tarybų Lietuvos enciklopedija, Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, t. 2, 1986, p. 195.
19. VLE, Visuotinė lietuvių enciklopedija, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006, t. 9, p. 250.

A Talented Master from Skauradai – on the Native Land at Border of Raguva and Troškūnai Counties.

Brief analysis and impression of the biography and work facts of the engineer, architect, and artist Juozapas Kamarauskas

(Received in March, 2024; Accepted in March, 2024; Available Online from 10th of May, 2024)

Summary

The article is devoted to marking the 150th anniversary of the birth of the engineer architect and artist Juozapas Kamarauskas (1874–1946) and clarifying the facts of his biography. The real birthplace of this engineer, architect and artist is the border of Panevėžys and Anykščiai districts, more precisely the borders of Raguva, Traupis and Troškūnai parishes, the village Skauradai. Now this area is in the territory of Troškūnai ward of Anykščiai district.

In 1892–1893, J. Kamarauskas studied at the Vilnius School of Drawing under the painter Ivan Trutnev (1827–1912), in 1893–1897, he studied at the Alexander Stiglitz School of Technical Drawing in St. Petersburg. While studying there, he also completed his studies at the Faculty of Architecture of the Institute of Civil Engineers in St. Petersburg, and obtained the education of an engineer architect. As a free listener, he honed his skills at the Imperial Academy of Fine Arts.

J. Kamarauskas took an early interest in Lithuanian cultural and historical monuments, drew them in a unique technical style and left behind many drawings with iconographic value. In 1897–1916 and after the First World War, J. Kamarauskas served in Russian state and city services. In 1922, he returned to Vilnius, engaged in odd jobs, and painted views (*vedutas*) of the old city. In 1939–1940 and later J. Kamarauskas worked in the Board of Chief Engineer and Architect of Vilnius city. After the battles of the Second World War, in 1944–1945, J. Kamarauskas drew and sketched 40 streets of the Old Town of Vilnius, most affected during the war; this is considered his most important work.

J. Kamarauskas created more than 4 thousand painting and graphic works. About 400 of them are kept in the Lithuanian Museum of Fine Arts, they are also in other national museums and private collections. The genre of the works ranges from neo-romantic historical landscape to accurate documentary. The architect and painter died on the 9th October, in 1946 in Vilnius; buried in Vilnius Antakalnis cemetery.

In 2016, Lithuanian Art Museum and Regional Cultural Initiatives Centre published a catalogue-album of his works: *Juozapas Kamarauskas, the Creative Legacy of the Artist, Engineer, and Architect in the Lithuanian Art Museum*. The publication presents 538 of the artist's works, discusses and analyses the development of his works (architect's technical drawing), a kind of emotional changes, and significance in cultural history and heritage protection. Architects, landscape architects, city planners can still find iconographic data in J. Kamarauskas' urban landscapes, inventory architectural drawings, which are so necessary to reveal and develop the city's identity.

